

MINISTERUL MUNCII,
FAMILIEI, PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE

Autoritatea Națională pentru
Protecția Drepturilor Copilului și Adopție

This project is funded by
the European Union

PEER

Participation,
Experiences and
Empowerment for
Roma youth

RAPORTUL CONFERINȚEI NAȚIONALE - PROIECTE ALE COPILOR ȘI TINERILOR: PARTICIPARE LA DECIZII ȘI ACȚIUNE SOCIALĂ

Conferința a fost organizată de echipa PEER a UBB Cluj-Napoca, coordonată de Departamentul de Asistență Socială (în cadrul liniei de finanțare a Agenției Fundamentale pentru Drepturi a Uniunii Europene prin proiectul JUST/2013/FRAC/AG/6230)¹, alături de reprezentanta Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA), responsabilă pe problematica participării copiilor. Conferința a avut loc în perioada 13-14.10.2016, la Sediul Facultății de Sociologie și Asistență Socială al UBB, cu participarea a 90 de persoane în cele două zile ale conferinței, fiind prezentate 30 de proiecte participative ale copiilor și tinerilor.

Deschiderea evenimentului, în data de 13 octombrie 2016, în Amfiteatrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială (FSAS) al Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca a fost susținută de către domnul decan al FSAS, conf. univ. dr. Paul-Teodor Hărăguș, reprezentanta Inspectoratului Școlar Județean Cluj, dna prof. Ileana Iepure și reprezentanta Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, dna. consilier principal psih. Adina Codreș, care a susținut prezentarea “Dreptul la Participare al copilului în România ca obiectiv general al Strategiei Naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului, 2014-2020 și în context European”.

Conform scopului propus, conferința a diseminat și promovat cunoștințele privind acțiunile de tip participativ și de implicare a copiilor în luarea deciziilor care îi privesc, accentuând în mod deosebit importanța oferirii unor astfel de oportunități de învățare non-formală copiilor și tinerilor defavorizați. Ea a oferit un cadru de dezbateri și învățare în care copiii, adolescenții și reprezentanți/profesioniști ai sectorului public și nonprofit implicați în proiecte de tip participativ să se poată asculta reciproc, aducând argumente pentru necesitatea valorificării opiniilor copiilor și a nevoii valorizării acestora, indiferent de vârstă, gen, statut social, etnie etc. Evenimentul a demonstrat oportunitățile pe care participarea copiilor/tinerilor inclusiv a celor dezavantajați, le oferă pentru dezvoltarea personalității acestora, conducând la rezultate favorabile pentru copiii și tinerii implicați, dar și pentru comunitate.

Prin prezentarea proiectelor de tip participativ a 30 de servicii publice și ONG-uri, și a rezultatelor testării Instrumentului Consiliului Europei de evaluare a respectării dreptului copilului la participare derulat de ANPDCA în perioada 2014-2015 cu sprijinul Consiliului Europei, cât și prin participarea tuturor: copii, tineri și adulți la discuții a fost ilustrat modul de exercitare a dreptului la participare a copiilor/tinerilor, inclusiv a acelorora din mediile vulnerabile, în marea lor majoritate dezavantajați social. A ieșit în evidență importanța acestui

¹ Consorțiul proiectului PEER (*Participation, Experiences and Empowerment for Roma Youth*) este format din 12 parteneri europeni, care lucrează cu 30 de grupuri de copii și adolescenți romi sau provenind din medii sociale dezavantajate în 9 țări.

“tip de expunere participativă” a copiilor/tinerilor asupra integrării lor în comunitate și a dezvoltării lor sociale.

În cadrul primei sesiuni au fost prezentate cu predilecție de către copii și tineri, proiecte inițiate de adulți și derulate cu copiii sub îndrumarea adulților: Consiliul Consultativ al Copiilor-implicare, participare, schimbare (Organizația World Vision), Festivalul de teatru-dezbateri Happy Hippo Show (Colegiul Tehnic Anghel Saligny Cluj-Napoca), Programul PLUS (al Asociației Music Camp International România), Modele de proiecte participative pentru adolescenții clujeni (Centrul de resurse pentru adolescenți Unicef, Consiliul Județean al Elevilor și Rețeaua de inițiativă a adolescenților), Viziunea copiilor asupra alimentației sănătoase, organice în Europa (Grupul Școlar SAMUS, Cluj-Napoca), Implicarea copiilor în inițierea de proiecte (Asociația Inimioare Fericite, Cluj-Napoca).

În cadrul celei de a doua sesiuni, au fost prezentate proiecte de tip participativ care au demonstrat avantajele participării asupra copiilor și tinerilor cu poziții de lideri în propriul grup, dar și asupra celor dezavantajați, minoritari și cu dizabilități. Vocea tinerilor din Colegiul Tehnic Anghel Saligny Cluj-Napoca, din cadrul proiectului PEER ne-a fost tălmăcită de o tânără asistent social, iar vocea liceenilor din Consiliul Elevilor din Cluj în viața comunității, a răsunat prin prisma liderilor lor. Am fost martorii unor prezentări cu un protagonist cu sindrom Down care a exprimat clar nevoia de a învăța, și de a se bucura de viață alături de cei fără dizabilități (Împreună pentru o generație unificată (voluntar Special Olympics, Centrul Educațional Raluca); problematica incluziunii a fost adusă în discuție de proiectul tinerilor romi din Cojocna (Brigada Civică pentru Multiculturalitate - Cojocna și tineri din centre de plasament ajunși studenți (Clubul Gyery). Copiii și tinerii care au reprezentat aceste proiecte au demonstrat deprinderile formate prin implicarea lor, dar și resursele pe care se bazează în realizarea lor: entuziasm, creativitate, solidaritate, proiecte ale tinerilor care se pregătesc pentru leadership (Mă implic, deci exist! EduBiz-proiect pentru tinerii de astăzi, premisă pentru liderii de mâine și Vocea tinerilor - un model de participare a Consiliului Elevilor în viața comunității).

În cadrul celei de-a treia sesiuni au fost prezentate proiecte de tip participativ cu copii și bune practici: Povestea cetățeniei noastre. Stimularea cetățeniei prin și pentru copiii și tinerii din comunitățile sărace de romi (RUHAMA), ADI-ZMC Acces la educație de calitate pentru copiii din Pata Rât, Cluj-Napoca, Proiectul PEER - Grupul The Best, Forumul Național al Copiilor-acțiune tip participativ prin implicarea directă a copiilor (Organizația Salvați Copiii România), Gospodarul casei, Bucătărașii – Centrul de inițiere, formare și ocupare profesională tineri, Asociația SOS Copiii, Sântana. Tinerii participanți și facilitatorii lor au dovedit implicare și capacitatea de a iniția schimbări în școala lor, dar și în comunitatea lor.

A patra sesiune a găzduit alte patru proiecte de tip participativ cu copii: Metode de stimulare a copiilor pentru implicarea în viața comunității roma (Asociația Împreună pentru Ei din Baia-Mare), Dreptul elevilor de a participa la luarea deciziilor în mediul școlar. Concluzii și recomandări din partea elevilor (Consiliul Tineretului din România), Proiectul PEER - componenta Hai la școală (inițiată de elevii din Timișoara), ADI-ZMC-AltArt, Cluj, Mediere Culturală prin colaborarea cu copiii, Să spunem NU Violenței (Colegiul Tehnic Anghel Saligny, Cluj-Napoca). Copiii și profesioniștii care i-au îndrumat au arătat utilitatea inițiativelor lor, cu implicații care au mers sau ar trebui să ajungă în viitor până la schimbări legislative necesare îmbunătățirii climatului școlar și creării unei atitudini educaționale bazate pe echitate, fără discriminări în funcție de vârsta celor implicați.

Pe aceeași linie s-au desfășurat și discuțiile din cel de-al cincilea grupaj de prezentări, care a cuprins proiecte de tip participativ cu tineri: Abilitarea tinerilor prin Teatrul Forum pentru

prevenirea fenomenului de bullying (UBB), Tineri din România și Norvegia – promotori ai voluntariatului civic comunitar (RUHAMA), Participarea tinerilor și a copiilor romi în societatea civilă (UCTRR), Oportunități și obstacole ale participării copiilor și tinerilor din sistemul de protecție la organizarea timpului lor liber (DGASPC Cluj), Cluburi antidrog (Asociația Caritas). Comunicările prezentate au scos în evidență resursele de creativitate ale copiilor și tinerilor și nevoia lor de a lărgi formele de petrecere a timpului lor liber și de a realiza lucruri utile comunității.

Discuțiile primului panel au debutat pe baza unui set de întrebări legate de promovarea participării copiilor de către instituțiile statului precum ANPDCA, Inspectoratele școlare și instituțiile de formare precum Universitatea. Paneliștii adulți și copii au pus în evidență că dificultatea copiilor de a se face ascultați, este legată de lipsa de continuitate a preocupării pentru participarea copiilor în instituții precum școlile și instituțiile rezidențiale, de lipsa cooperării interinstituționale (instituții educaționale, centre de educație nonformală, instituții medicale, centre de plasament, justiție) pentru ca vocea copiilor să fie întărită, cât și lipsa unor formări pe scară largă pentru copii și profesioniști în vederea îmbunătățirii participării copiilor.

Al doilea panel de discuții a avut ca temă obstacolele în calea participării copiilor vulnerabili. Cei din panel au enumerat dificultățile administrative ale reprezentanților copiilor din consiliile copiilor, interesul scăzut al majorității copiilor pentru a aloca parte a timpului lor liber unor activități voluntare, lipsa unui cadru clar al participării și reprezentării în multe școli. Foarte interesante au fost discuțiile despre reprezentativitatea copiilor din consiliile copiilor, anume măsura în care consiliile copiilor reprezintă interesele celor mai dezavantajați dintre ei, respectiv a celor cu dizabilități, sau romi, sau pe cei din centrele de plasament.

Al treilea panel a abordat problematica monitorizării respectării dreptului copilului la participare. Discuțiile au scos în evidență necesitatea unor indicatori clar formulați, observabili și măsurabili care să se poată constitui într-un instrument de raportare și evaluare a dreptului la participare a copiilor. Profesioniștii, tinerii și copiii participanți au subliniat că adesea sub egida dreptului la participare copiii sunt manipulați, fără să fie cu adevărat ascultați sau stimulați să își formuleze opiniile. Invocarea lipsei de maturitate a copiilor a fost identificată ca un obstacol, care poate fi depășit doar prin implicarea copiilor de toate vârstele, la nivelul lor de înțelegere și responsabilizarea lor pentru inițiativele lor.

Ultimul panel a dat glas unor concluzii ale lucrărilor desfășurate pe cele cinci secțiuni. Participanții au arătat că:

1. Derularea proiectelor este un proces complex în vederea căruia copiii/elevii participanți, părinții, cadrele didactice, alți profesioniști relevanți în contactul cu copiii, au nevoie de formare, susținere, continuitate, implicare și sustenabilitate.
2. În experiența unora dintre copiii participanți la conferință, există situații în care dacă ei spun lucrurilor pe nume, sunt adesea considerați tupeiști, lipsiți de bun simț și nu sunt validați ca exemplu pentru ceilalți. Copiii participanți ne-au spus “că ei, care se implică pentru a reprezenta nevoile și vocea copiilor fac eforturi mari, renunță la multe, din convingerea că ceea ce fac ei este necesar”. Ei au nevoie de un cadru în care să se exprime și de persoane care să îi asculte.
3. Participanții la conferință au apreciat caracterul interactiv al evenimentului, numeroasele prilejuri de interacțiune între profesioniști și copii. S-a conturat ideea că acest model de interacțiune, de prezentări și discuții ale copiilor și profesioniștilor ar trebui să se desfășoare cu regularitate, pe teme de interes comun, precum drepturile

copiilor în general și dreptul la participare în special. Discuțiile privind drepturile copiilor trebuie să se desfășoare împreună cu copiii, nu despre copii, așa cum rapoartele despre drepturile copiilor trebuiesc elaborate prin consultarea copiilor. Forumul Copiilor organizat de Salvați Copiii și Forumul copiilor cu ocazia Conferinței ISPCAN privind protecția împotriva violenței sunt modele excelente de consultare a copiilor privind respectarea drepturilor lor.

4. Atât adulții, cât și copiii au nevoie să fie formați pentru a deveni persoane resursă pentru a stimula participarea copiilor la decizii și dezvoltarea unor idei de proiecte ale copiilor. Astfel de formări/pregătiri pentru activități de tip participativ trebuie realizate în ateliere comune, cu activități informative desfășurate împreună, nu paralel. Adulții/profesiioniștii participanți au recunoscut impactul mare pe care vocile răsunătoare și clare ale copiilor le-au avut asupra lor.
5. Discuțiile din cadru panelurilor au subliniat că în ciuda existenței unui cadru legislativ care la nivel principal este favorabil participării copiilor și tinerilor și promovează participarea copiilor la toate nivelele și în toate domeniile, fără excepții, aspectele legislative nu se aplică în practică, fiind considerate ambigue și „opționale”, îngreunând sau împiedicând ascultarea părerii copiilor și punerea în aplicare a proiectelor și ideilor lor. Domeniul educațional este cel care are structuri clare pentru aplicarea articolelor privind participarea, dar nici acolo nu sunt consiliile ale elevilor în toate școlile (de exemplu în școlile gimnaziale, sau în cele speciale); dar și acolo unde consiliile elevilor există, ele adesea nu reprezintă copiii minoritari, respectiv pe cei cu nevoi speciale. Conform legislației privind drepturile copiilor s-ar impune existența unor forumuri ale copiilor de toate vârstele, în toate instituțiile și organismele unde copiii sunt educați și îngrijiți, indiferent de ministerul sau forul căruia îi aparțin aceste structuri, cu asigurarea reprezentativității tuturor categoriilor de copii ai respectivelor structuri.
6. S-a discutat și s-a convenit în privința necesității monitorizării dreptului la participare, pe lângă celelalte drepturi ale copiilor, cu mijloace cantitative și calitative (sondaje, cercetări și studii, analiza rapoartelor consiliilor copiilor, inspecții conduse de tineri, etc.). Monitorizarea dreptului copiilor la participare trebuie să includă cu necesitate un studiu care să se bazeze pe date colectate de la copii, date de tip cantitativ și calitativ, dar și date de la profesioniști din diverse sectoare unde se pune problema informării și opiniei copiilor: învățământ, sănătate, juridic (poliție, probațiune, sistem penal) și în care copiii sunt implicați în toate fazele studiului: de la planificarea metodologiei, elaborea instrumentelor, adunarea datelor și interpretarea acestora. Este nevoie de testarea și adaptarea instrumentului CoE, dar și de pregătirea terenului pentru ca el să fie aplicat.
7. Avem nevoie de o imagine a situației participării copiilor la decizii și ale exprimării libere a copilului pentru etapa în care ne aflăm acum. Ar trebui implicate instituțiile publice cu putere de monitorizare în sectoarele educație, sănătate și sistemul juridic/penal prin care să se adune informații cu privire la exemple de proiecte de tip participativ, nivelul de participare/autodeterminare, rezultatele lor, obstacole în calea aplicării lor și impactul pe care l-au avut. Să se cunoască instrumentele cu care se lucrează în teren și resursele pe plan național, local și internațional în privința posibilităților de formare a resursei umane și de aplicare a proiectelor de tip participativ. Ar fi necesară popularizarea proiectelor de tip participativ pe o platformă.
8. Recunoscând consiliile copiilor ca fiind structura principală care permite copiilor participarea la decizii în sfera educațională, dar și în comunitatea unde trăiesc, ar fi important să se clarifice structurile existente care au consiliile ale copiilor și să se colecteze date privind temele în jurul cărora se derulează activitățile copiilor. Monitorizarea ar trebui să stabilească perioadele de raportare ale temelor abordate, numărul copiilor implicați, diversitatea reprezentanților (dacă sunt copii minoritari,

copii cu dizabilități, din centre de plasament), impactul activităților participative, nivelul de implicare a tinerilor în diferitele faze, nivelul de integrare a principiilor participării în practicile organizaționale.

9. Toți copiii, indiferent de vârstă, statut social sau etnie au resurse de energie și de creativitate care pot fi canalizate prin crearea unor forme și structuri de activități non-formale, de masă, care să ofere oportunități de acțiuni participative și de exprimare de nevoi, cu implicații benefice pentru comunitatea copiilor, dar și a adulților.
10. Conform celor spuse de copii, este nevoie de realizarea unei rețele a proiectelor cu copiii, și a unui portal adecvat pentru o astfel de rețea. Un astfel de portal este menit să ilustreze varietatea acțiunilor participative și efectele acestora, și poate deveni un spațiu virtual de analiză și de învățare unii de la alții.

*Prof. Maria Roth, Departamentul de Asistență Socială, UBB
Psih. Adina Codreș, consilier superior ANPDCA*